

KÖZÉPTÁVÚ SZÜKSÉGLETFELMÉRÉS EREDMÉNYEI A MAGYAR ÖKUMENIKUS SEGÉLYSZERVEZET ÁLTAL TÁMOGATOTT UKRAJNAI MENEKÜLTEK KÖRÉBEN¹ BARTAL ANNA MÁRIA²

DOI: <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2022.4.27-56>

Absztrakt

Az ukrajnai menekültek magyarországi fogadásának és humanitárius megsegítésének meghatározó szereplői – az állami, menekültügyi szervezetek, valamint a Katasztrófavédelem mellett – azok a civil és karitatív, humanitárius szervezetek, amelyek részt vesznek az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága által kidolgozott humanitárius gyorsreagálási terv végrehajtásában is. Ezek egyike a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet, amely tapasztalatai és pozíciója alapján kiemelkedik a magyar karitatív szervezetek közül ugyanis, a szervezet az Ukrajnán belüli, és az azon kívüli menekültek humanitárius segélyezésének aktív szereplője.

A tanulmány célja a kapott támogatások monitorizálásának, valamint azon szükségletfelmérés eredményeinek bemutatása, amelyek megalapozzák a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet középtávú támogatási programját az általa támogatott ukrán menekültek körében. A véletlen mintába bekerült 89 ukrajnai háztartásfő közös jellemzője volt, hogy többségüket olyan, 30-49 éves, és 60 év feletti nők alkották, akik a vizsgálat (2022. június-július) idején házastársuk nélkül, főként kiskorú gyermekeikkel éltek egy fővárosi és egy megyeszékhelyi átmeneti szállón.

Eredményeink a támogatási percepció (a kapott támogatásokról való beszámoló) szervezeti, (egyéni) szükségletek és támogatásfajták szerinti megnyilvánulásáról nyújtottak információkat. Adataink szerint két jól elkülönült szükségletstruktúra jelent meg a fővárosi és a megyeszékhelyen élő háztartásfők válaszai alapján. Fontos eredménynek tartjuk azt is, hogy a menekültek tartózkodási aspirációi szignifikánsan befolyásolták jelzett szükségleteiket.

Vizsgálatunk és eredményeink hiánypótlóak, mert a magyar társadalom- és alkalmazott tudományok egyik nagy adóssága, hogy a humanitárius segélyszervezetek tevékenységével, valamint a humanitárius segélyezés módszertanával alig foglalkoztak érdemben.

Kulcsszavak: ukrajnai menekültek, humanitárius segélyezés, humanitárius szükségletfelmérés, támogatási percepció, Magyar Ökumenikus Segélyszervezet,

¹ A tanulmány a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet megbízásából a szerző által elvégzett, „Szükségletfelmérés az ukrajnai menekültek körében, 2022.június 23.-július 25.” c. kutatás alapján készült.

² Bartal Anna Mária (PhD), szociálpolitikus-szociológus, az Önkéntes Szemle főszerkesztője

Results of medium-term needs assessment of Ukrainian refugees with support from the Hungarian Interchurch Aid Organization

Anna Mária Bartal

Abstract

In addition to the state-run refugee organisations and the Civil Protection Service, non government organizations (NGO) and faith based and humanitarian organisations (FBOs, and the Red Cross) play a major role in the reception and the humanitarian assistance of Ukrainian refugees in Hungary. These organizations are also involved in the implementation of the UNHCR Humanitarian Rapid Response Plan. One of them is the Hungarian Interchurch Aid Organisation, which stands out as an active player in the humanitarian assistance of refugees both inside and outside Ukraine due to its experience and position. The aim of the study is to monitor the perception of aid (reporting on support received) and to present the results of the needs assessment that provides the foundation for the Hungarian Interchurch Aid Organisation's medium-term support programme for Ukrainian refugees.

89 Ukrainian heads of households were included in the random sample, and their common characteristics was that the majority of them were women, mostly aged 30-49 and over 60, who were living without their spouses, mainly with their minor children in a temporary shelter in the capital and a county seat at the time of the survey (June-July 2022).

Our results provided information on the perception of aid (reporting on support received) by the organisation, the (individual) needs, and the type of support. According to our data, two distinct structures of needs emerged from the responses given by the heads of households living in the capital city and in the county seats. An important finding is that the residence aspirations of refugees significantly influenced their reported needs.

Our study and our results are novel because Hungarian social and applied sciences have so far failed to address the activities of humanitarian aid organisations, and the methodology of humanitarian aid have hardly been examined in meaningful studies.

Keywords: refugees from Ukraine, humanitarian aid, humanitarian needs assessment, perception of aid, Hungarian Interchurch Aid Organisation

BEVEZETÉS

Elisabeth Ferris a nemzetközi migráció és humanitarizmus elismert kutatója 2011-ben megjelent tanulmányában (Ferris 2011:916-17) hat megatrendet írt le, amelyek – véleménye szerint – a következő évtizedekben alapvetően meghatározzák a humanitárius szervezetek működését és akcióit. Ezek közül hatodikként a katonai konfliktusok, a civil vagy a humanitárius katasztrófák trendjéről írt. Akkori előrejelzései szerint hosszú távon a lassú és elhúzódó válságfolyamatok lesznek jellemzők, amelyek főként a városokban fognak koncentrálni.

Minden bizonnyal, tíz évvel ezelőtt sem Ferris, sem pedig más szakértők nem sejtették, hogy a politikai, katonai konfliktusok, civil vagy humanitárius katasztrófák trendjét egy olyan háborús konfliktus és humanitárius válság fogja árnyalni, aminek színtere Európa lesz. A 2022. február 24-én kitört orosz-ukrán háború a második világháború befejeződése óta a legnagyobb menekültválságot és humanitárius szükséghelyzetet idézte elő Európában.

Az Európai Tanács³ és az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (United Nation High Commissioner for Refugees – UNHCR) számos rendkívüli intézkedést és gyorsreagálási tervet fogantatosított az ukrajnai menekültek helyzetének megoldására. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága 2022 áprilisában tette közzé azt a regionális, menekültügyi gyorsreagálási tervet és sürgősségi felhívást⁴, amelyben meghatározta az ukrajnai menekültek humanitárius megsegítésének szervezeti szintjeit, és programjaira 1.85 milliárd US dollárt irányzott elő 2022. decemberig. A gyorsreagálási terv végrehajtására az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága 142 szervezettel áll különböző szintű szervezeti és támogatási kapcsolatban. Ezen szervezetek 10 százaléka olyan ENSZ szervezet, amelyek a menekültek humanitárius megsegítésének klaszterek⁵ szerinti koordinációjáért felelősek (lásd Stumpenhorst et al. 2011; Knox Clarke – Campbell 2015). További 41 százaléuk nemzetközi nem-kormányzati ernyőszervezet (International Non Government Organisation – INGO), amelyek egy része regionálisan is koordinálja a humanitárius programokat, míg 40 százaléuk nemzeti szinten működő nem-kormányzati (Non Government Organisation – NGO)⁶, illetve 7 százaléuk pedig hitalapú szervezet (Faith

³ Tanulmányunkban elsősorban az UNHCR adataira, illetve a vele kapcsolatban álló szervezetek humanitárius tevékenységével foglalkozunk. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy az Európai Unió az átmeneti védelemről szóló 2001/55/EK irányelv szerint határozza meg az ukrajnai menekültek ellátásának kereteit is (Dobó et al. 2022:4). Az ukrajnai menekültek támogatására az Európai Tanács a Helyreállítási és Kohéziós Alap (Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe) valamint a menekültek integrációjára szánt kohéziós alap (Cohesion's Action for Refugees in Europe) forrásainak átcsoportosításával – a 2022. április 4.-én elfogadott európai kohéziós fellépésről szóló rendelet alapján – 17 milliárd eurót irányoztak elő (lásd. erről bővebben Dobó et al. 2022).

⁴ Regional refugees response plan and flash appeal. April 2022. <https://reliefweb.int/report/poland/ukraine-situation-regional-refugee-response-plan-march-december-2022> letöltés: 2022. november 26.

⁵ A humanitárius koordináció klaszter alapú megközelítését 2005-ben vezették be. „A klaszterek az ENSZ és nem ENSZ szervezetek humanitárius szervezeteinek csoportjai, a humanitárius tevékenység minden egyes fő ágazatában, például a vízellátás, az egészségügy és a logisztika területén. Ezeket a csoportokat az Ügynökségek Állandó Bizottság (IASC) jelöli ki, és egyértelmű koordinációs felelősséggel rendelkeznek.” A humanitárius és sürgősségi helyzetek koordinátora összesen 11 klaszter működtetéséért felelős. <https://www.humanitarianresponse.info/en/coordination/clusters/what-cluster-approach> letöltés: 2022. november 26.

⁶ Az NGO-k elnevezés először a nagy nemzetközi szervezetek (ENSZ, EU, Világbank) dokumentumaiban jelent meg és majd terjedt el általános elnevezésként az olyan nonprofit szervezetek megkülönböztetésére, amelyek tevékenységükben, működésükben és részben finanszírozásukban is az államtól, kormányzatoktól való függetlenséget és legfőképpen a politikamentességet hangsúlyozták (Bartal 2005:13).

Based Organization – FBO)⁷. Ezek a gyorsreagálási terven nyugvó programok konkrét megvalósítói, a fennmaradó két százalékba tartozó Nemzetközi Vöröskereszttel és szervezeteivel, valamint egy akadémiai intézménnyel együtt.

Magyarországról 12 szervezet szerepel az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága által közzétett listán, mint amelyek részt vesznek a gyorsreagálási terv végrehajtásában.⁸ Közülük hat hitalapú⁹, míg öt nem-kormányzati¹⁰ szervezet, és a további egy szervezetet a Magyar Vöröskereszt jelenti.

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága legfrissebb, 2022. november 22.-ei adatai¹¹ szerint Európa szerte közel 7 millió 870 ezer Ukrajnából menekültet vettek számba, akik közül 4 millió 751 ezer regisztrált ideiglenes védelemre (vagy hasonló európai nemzeti védelmi rendszerekre).¹² A magyar határátkelőhelyeken közel 1,8 millió ukrán menekültet regisztráltak, akik közül valamivel több, mint 32 ezer fő kért ideiglenes védelmet, mivel rövidebb vagy hosszabb ideig Magyarországon kívánt és kíván maradni. A kormány 2022. március 5-én hárommilliárd forint támogatásról döntött az ukrajnai menekültellátás biztosítására az öt legnagyobb karitatív szervezet – a Katolikus Karitás, a Magyar Református Szeretetszolgálat, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat és az Ökumenikus Segélyszervezet és a Baptista Szeretetszolgálat –, valamint a Vöröskereszt számára.¹³

Az ukrajnai menekültek magyarországi fogadásának és humanitárius megsegítésének közel 10 hónapos történetében három szakaszt lehet elkülöníteni. Az első szakaszt az orosz-ukrán háború kitörésétől közel egy hónapig (2022. március 21-ig) tartó időszak jelentette. Ekkor

⁷ A hitalapú szervezetek besorolás alatt a magyar szóhasználatban a karitatív szervezetekként emlegetett civil-nonprofit szervezetek értik. A hitalapú szervezet értelmezéséről és csoportosításáról lásd bővebben: Bartal 2013.

⁸ Ukraine situation Regional Refugees Response Plan (March – December 2022). <https://reliefweb.int/report/poland/ukraine-situation-regional-refugee-response-plan-march-december-2022> letöltés: 2022. november 26.

⁹ A hitalapú szervezetek között szerepel a Caritas Hungarica, az Evangélikus Diakónia, az Oltalom Karitatív Egyesület, a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet, a Magyarországi Református Egyház és a Magyar Baptista Szeretetszolgálat.

¹⁰ A nem-kormányzati szervezetek között szerepel a Budapesti Módszertani Szociális Központ, a Magyar Helsinki Bizottság, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, a TASZ és a Migration Aid.

¹¹ <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> letöltés: 2022. november 26.

¹² Ukraine situation Regional Refugees Response Plan (March – December 2022). <https://reliefweb.int/report/poland/ukraine-situation-regional-refugee-response-plan-march-december-2022> letöltés: 2022. november 26.

¹³ A kormány hárommilliárd forint támogatást nyújt a Karitatív Tanács szervezeteinek. <https://kormany.hu/hirek/a-kormany-harommilliard-forint-tamogatast-nyujt-a-karitativ-tanacs-szervezeteinek> letöltés: 2022.11.15.

elsődlegesen a határmenti településeken, illetve Budapesten a Keleti pályaudvaron az informálisan szerveződő, ad hoc jellegű civil segítségnyújtás biztosította a menekültek ellátását és befogadását. Az öt nagy karitatív szervezet és Vöröskereszt az első hét után települt ki a határmenti településekre, a területfelosztási elvet követve. A menekültek rövid távú (egy – két héttől három hónapig tartó) ellátását befogadó állomásokon és különböző szálláshelyeken biztosították. A második szakasz kezdetét a BOK csarnok, mint menekülteket befogadó központ megnyitása jelentette 2022. március 21-én, ahol már csak a karitatív szervezetek és a Vöröskereszt nyújthatott térítésmentes szolgáltatásokat – például menekültügyi és szállásinformációkat, illetve élelmiszer és higiéniai adományokat stb. –, és ez a mai napig is érvényben van. Ezzel párhuzamoson elkezdődött egy harmadik szakasz is, nevezetesen azon támogatási programok kidolgozása, amelyek a Magyarországon rövidebb-hosszabb ideig maradó ukrajnai menekültek társadalmi és gazdasági integrációját igyekeznek elősegíteni.

Tanulmányunk, amely ehhez a harmadik szakaszhoz kapcsolódik, fő célja a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet középtávú támogatási programját előkészítő szükségletfelmérés eredményeinek bemutatása. További célunk, hogy rövid szakirodalmi áttekintést adjunk a humanitárius szükségletfelmérés módszertanáról, mivel a humanitárius segély- és támogatási programok előkészítéséhez elengedhetetlenek a gyors és a középtávú, módszertanilag megalapozott szükségletfelmérések és a monitoring riportokhoz kötődő, közbenső hatásvizsgálatok (Bosmans et al. 2022).

A magyar társadalom- és alkalmazott tudományok egyik nagy adóssága, hogy humanitárius segélyszervezetek tevékenységével, valamint a humanitárius segélyezés módszertanának vizsgálatával alig foglalkoztak érdemben kutatások vagy elemzések. Mindezekből következően a tanulmány első részében áttekintjük a Humanitárius Program Ciklusba (HPC) ágyazottan a humanitárius szükségletfelmérés típusait, jellemzőit, valamint a szakirodalmi elemzések által felvetett módszertani kérdéseket. Ezt követően ismertetjük annak a nem reprezentatív felmérésnek a céljait és módszereit, amelynek alapján 89 olyan Magyarországon élő, ukrajnai háztartásfőt kérdeztünk meg 2022. június-július hónapokban, akiket Magyarországra érkezésük óta a MÖSZ támogatott. A tanulmány harmadik részében először bemutatjuk a megkérdezett háztartásfők szociodemográfiai jellemzőit, majd egy, a szükségletfelmérést megalapozó monitoring alapján a megkérdezés idejéig kapott támogatásokat, és a magyarországi tartózkodás problémáit vizsgáljuk. A kapott támogatások elemzéséhez Walker

(1991) nyomán bevezetjük a *támogatási percepció* fogalmát, amely alatt azt az összetett szituációt értjük, amikor a támogatott beszámol az általa kapott (természetbeni, pénzbeli és egyéb) támogatásokról. Ennek fontos informatív szerepe van a humanitárius szervezetek számára, a tekintetben, hogy a támogatási percepció mennyiben esik egybe a ténylegesen kapott támogatásokkal. Ezt követően a jelzett szükségletek különböző változók – a felvétel helye, illetve a tartózkodási aspirációk szerinti – vizsgálatának eredményeit ismertetjük. A humanitárius szükségletfelméréssel foglalkozó szakirodalom szerint a területi klaszterek szerinti elemzés erősen differenciálja a segítségnyújtás típusait. A tartózkodási aspirációk szerinti szükségletelemzést pedig azért tartjuk fontos szempontnak, mert azt feltételezzük, hogy a csoportok eltérő szükségletei alapján jobban tervezhetők a humanitárius támogatások, illetve az elsődleges és másodlagos támogatási csoportok kijelölése is. Végezetül a tanulmányt a főbb megállapítások összegzésével zárjuk.

A HUMANITÁRIUS SZÜKSÉGLETFELMÉRÉS TÍPUSAI ÉS JELLEMZŐI

A módszertanilag megalapozott szükségletfelmérések és a monitoring riportokhoz kötődő, közbenső hatásvizsgálatok tulajdonképpen az elmúlt másfél évtizedben nyertek teret a humanitárius programok előkészítésében és megvalósításában egyrészt az által, hogy az 1990-es évektől megindult az ENSZ és az EU humanitárius tevékenységének¹⁴ intézményesülése (Davy et al. 2013). Másrészt pedig az által, hogy kidolgozásra kerültek azok az alapelvek¹⁵ és sztenderdek¹⁶ amelyek meghatározzák a humanitárius segítségnyújtást. Harmadrészt pedig, a humanitárius programok egyre komplexebbé válásával mind inkább előtérbe kerültek a humanitárius akciók előkészítésének, végrehajtásának és a szervezetek

¹⁴ Az ENSZ közgyűlés 1991-ben a 46/182 számú határozatában fogadta el az Emergency Relief Coordinator (ERC) pozíció, majd pedig az 1998-as főtitkári reform eredményeképpen az Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) létrehozását. Az Európai Közösség által működtetett Humanitárius Hivatal (ECHO) 1992-ben alakult meg, majd pedig 2004-től a Hivatal vezetése biztosítható hatáskörbe került az Európán belüli és kívüli katasztrófák hatékonyabb kezelése érdekében.

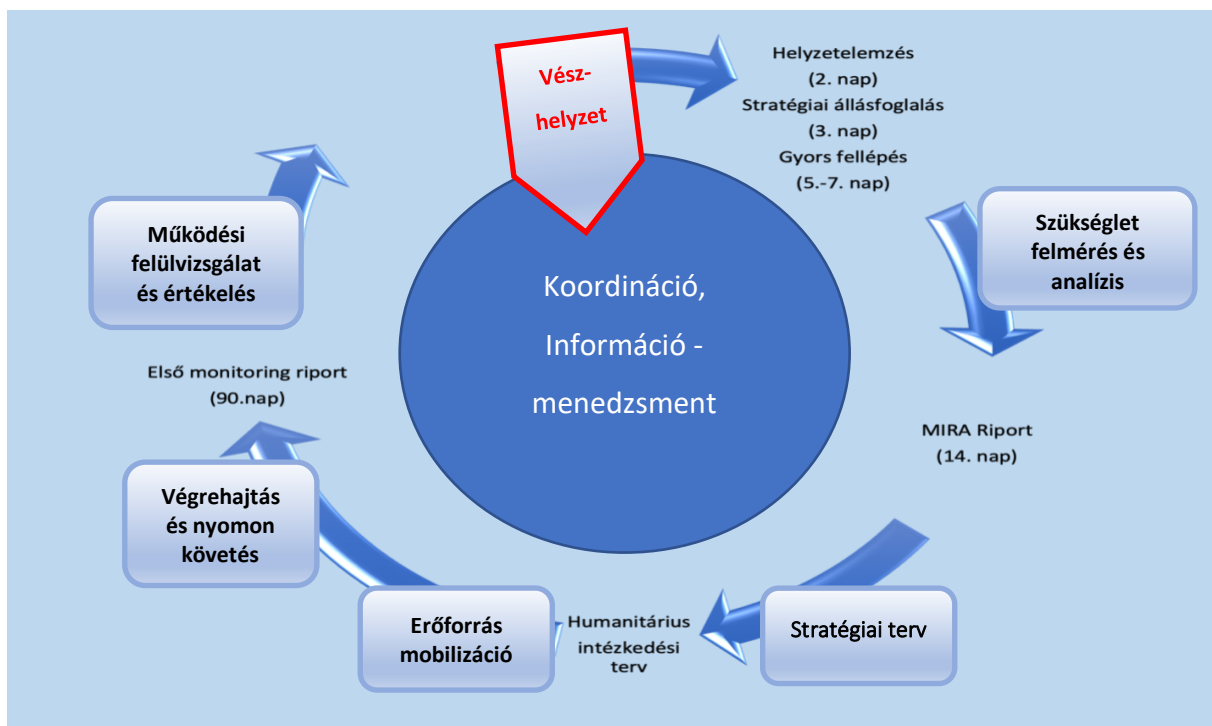
¹⁵ A humanitárius segítségnyújtás főbb alapelvei az OCHA és az ECHO dekrétumai szerint az emberiség (humanity), a semlegesség (neutrality), a pártatlanság (impartiality) és a függetlenség (operational independence). 1994-ben jelent meg a Code of Conduct for the International Red Cross and Red Crescent Movement and NGOs in Disaster Relief, amelyet az óta 140 szervezet írt alá. Ez az etikai kódex további 10 alapelvet további határoz meg a humanitárius szervezetek számára.

¹⁶ Humanitarian charter and minimum standards in disaster response. Genf: Sphere Projekt, 2001. <https://www.unhcr.org/partners/guides/3b9cc1144/humanitarian-charter-minimum-standards-disaster-response-courtesy-sphere.html>

elszámoltathatóságának, átláthatóságának kérdései, amelyek jelentősen hozzájárultak a humanitárius segélyezést megalapozó módszertanok, mérések fejlődéséhez is (Currion 2014; Dummet et al. 2013; Garfield et al. 2011; Hofman et al. 2004).

A Humanitárius Program Ciklus (HPC) azoknak módszereknek és cselekvéseknek az összefoglaló neve, amely a humanitárius vészhelyzet bekövetkeztével veszik kezdetét és öt fő elemből – a szükségletfelmérésből és elemzésből, a stratégiai tervből, az erőforrás mobilizációból, a végrehajtás és nyomon követés, valamint a működési felülvizsgálat és értékelés – áll. Ahogy Wood (2016:8) alapján készített 1. ábra is mutatja, a szükségletfelmérést megelőzi – a vészhelyzetet bekövetkeztétől számított első héten belül – a helyzetelemzés, a stratégiai állásfoglalás és gyorsfellépés szakasza. A szükségletfelmérés megalapozza a tényekkel alátámasztott stratégiai tervezést, valamint azokat az információkat, amelyekre a humanitárius rendszerek támaszkodnak. Ezért a szükségletfelmérésnek a humanitárius programciklus során folyamatosan jelenlévő és ismétlődő módszernek kell lennie.¹⁷

1. ábra A Humanitárius Program Ciklus

Forrás: Wood (2016:8) alapján.

¹⁷ Humanitarian Program Cycle.

<https://www.humanitarianresponse.info/programme-cycle/space/page/assessments-overview>

Az elmúlt egy évtizedben a humanitárius szervezetek számos, különböző kezdeményezésen keresztül alakították ki az összehangolt szükségletfelmérést (coordinated needs assessment), vagy más néven a közös szükségletfelmérést (joint need assessment). Az összehangolt szükségletfelmérést általában egy központi szerv koordinálja, gyakran egy kormányzati ügynökség, az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala (United Nation Officer for the Coordination of Humanitarian Aid), vagy egy ügynökségek közötti szerv, például egy értékelő munkacsoport, egy klaszter vagy egy nem-kormányzati szervezetekből álló csoport. Ezek határozzák meg az egész humanitárius közösség legfőbb közös prioritásait.

Ugyanakkor egy-egy humanitárius klaszterhez tartozó szervezet is készíthet rövid vagy közép távú programjának végrehajtására szükségletfelmérést. Miért van szüksége egy szervezetnek a szükségletfelmérésre? Egyrészt céljainak konkrét meghatározására, másrészt technikai programok tervezésére, harmadrészt adománygyűjtéshez szükséges javaslatok előkészítésére, negyedrészt megfelelő érdekvérvényesítő üzenet kidolgozására végül pedig további részletes felmérések kidolgozására.

Carrion (2014) definíciója szerint a szükségletfelmérés az, ahogyan a szervezetek azonosítják és felméri egy katasztrófa sújtotta közösség humanitárius szükségleteit. A szükségletfelmérés a legjobb módja annak, hogy megválaszoljuk azt az „egyszerű” kérdést, hogy milyen segítségre van szüksége – vészhelyzet, katasztrófa, humanitárius válság bekövetkezte után – egy adott közösségeknek. Bármely szükségletfelmérés első lépése az előkészítés, amit a tervezés, a végrehajtás, majd az elemzés követ, végül pedig a megosztás és a döntéshozatal zár le (Carrion 2014:10).

A humanitárius szükségletfelmérések két típusát különböztetjük meg: a gyors és a középtávú szükségletfelméréseket. Bosmans et al. (2022) 45 gyors szükségletfelméréssel (rapid needs assessment) foglalkozó tanulmány alapján úgy találták, hogy ezek általában 1-14 nap között, míg a középtávúak 90. nap környékén, az első monitoring vizsgálatokhoz kapcsolódva történtek meg.

A gyors szükségletfelmérések öt tényezőben térnek el a középtávú felmérésektől: a felmérés indikációja, a megvalósítás ideje, a probléma fókusza, a célcsoport és részben az alkalmazott módszerek, valamint az adatforrások tekintetében. Amiben azonban a két felmérési módszer megegyezik, az a mintavétel és a mért szükségletek köre (1. táblázat).

A humanitárius programok koordinációjának megreformálása 2005-ben indult meg a sürgősségi segélyek koordiatora (Emergency Relief Coordinator – ERC) és az Ügynökségközi Állandó Bizottság (Inter-Agency Standing Committee) kezdeményezésére. E reformfolyamat lényege az volt, hogy javítsák a humanitárius segítségnyújtás hatékonyságát a nagyobb kiszámíthatóság, elszámoltathatóság, felelősség és partnerség révén.

1. táblázat A gyors és középtávú szükségletfelmérés jellemzői

	Gyors szükségletfelmérés	Középtávú szükségletfelmérés
A felmérés indikációja	akut problémahelyzet	monitoring, programelőkészítés
A felmérés ideje	a vészhelyzeti szituáció 1-14. napja	a vészhelyzeti szituáció 90. napja majd további program szakaszok
Mintavétel	véletlen mintavétel, földrajzi klaszterek szerint	
Mintavétel egységei	csoportok	háztartások
Vizsgálati módszerek	statisztikai másodelemzések interjúk, rövid kérdőívek	komplex kérdőívek, fókuszcsoportok, interjúk
Adatforrások	szekunder adatforrások, primer adatforrások	primer adatforrások
Mért szükségletek	többdimenziós szükségletek, humanitárius klaszterek szerint	

Forrás: Bosmans et al. (2022) és Carrion (2014) alapján, Bartal 2022.

A reformot erőteljesen felgyorsították a sumátrai és a haiti katasztrófák során szerzett tapasztalatok. Ennek eredményeképpen készült el 2012-ben az az operatív útmutató (majd 2015-ben annak átdolgozott változata), amely a gyors szükségletfelmérések elvégzéséhez hasznos technikai tanácsokkal szolgál. Ez a több klaszterre/ágazatra kiterjedő kezdeti gyorsfelmérési útmutató, (a Multisector Initial Rapid Assessment – MIRA Guidance)¹⁸, aminek alkalmazása ma már bevett gyakorlatnak számít.

A humanitárius szükségletfelmérések módszertani kérdései

A mintavételezés. A humanitárius katasztrófák érintettjei vagy a menekültek esetében valószínűségi mintavételezésre nincsen mód, ezért általában kényelmi mintát vesznek például egy menedék- vagy szálláshelyen, vagy rétegzett mintavételezést alkalmaznak földrajzi egységek (településrész, város vagy község, települési körzetek, megyék régiók) szerint. Ez

¹⁸https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/mira_revised_2015_en_1.pdf

utóbbi mintavétel népszerű módszere a CASPER¹⁹ keretrendszer (lásd Buttke et al. 2012; Choudhary et al. 2012; Cross-Horney 2018), amelyet eredetileg a fejlődő országokban a vakcinázási lefedettség becslésére használtak és a korábbi járványtani módszerekből alakítottak ki.

A gyorsfelmérések mintavételi egységei a csoportok, hiszen azokat lehet a legkönnyebben és a leggyorsabban elérni egy vészhelyzeti szituációban. A középtávú szükségletfelméréséknél már a háztartások jelentik a mintavételi egységeket, hiszen a szükségletek kielégítését ezen a szinten lehet tervezni és kezelni (Currion 2014; Cross – Horney 2018 cit. Bosmans et al. 2022:10).

Vizsgálati módszerek. Egy humanitárius katasztrófa bekövetkeztekor az első napokban nagyon fontosak a rendelkezésre álló szekunder adatforrások, mint például a makrostatisztikai felvételek másodelemzése során kinyerhető adatok elemzése. A gyors szükségletfelmérések, mint primer adatforrások, népszerű eszközei a kérdőívek, de gyakran készítenek ezekben a helyzetekben félig-strukturált interjúkat is. A középtávú szükségletfelméréseknél – mivel nincsen szoros idői korlátja a felvételnek – már komplexebb felvételi módszereket alkalmaznak, például az összetettebb kérdőíves felvételeket fókuszcsoportos módszerrel vagy mélyinterjúkkal kombinálják. Ezeknek a vizsgálatoknak az a célja, hogy mélyebben és differenciáltabban tárják fel a célcsoportok szükségleteit, hiszen már egy hosszabb távú támogatási program alapját képezik.

A mért szükségletek. Az emberi szükségletek többdimenziósak, és ezért a szükségletfelméréseknek is arra kell fókuszálniuk, hogy lehetőleg teljes és széles körű képet adjanak a csoportok, háztartások hiányzó erőforrásairól. A katasztrófa helyzetekben kialakuló szükségletek nem csak az esemény típusától, hanem a katasztrófa idővonalának egyes szakaszaitól függően is eltérőek lesznek. Ezért az adott – rövid vagy középtávú – szükségletfelmérés fókusza és hatóköre szakaszonként eltérő lesz (Guha-Sapir 1991). A szakirodalom (Jacobs et al. 2019; és Dücker et al. 2015; Bosmans et al. 2022:2) szerint a katasztrófa helyzetekben jelentkező szükségletek alapján nyújtott segítségek öt területre oszthatók:

¹⁹ Community Assessment for Public Health Response, amelyet a Centers for Disease Control (CDC) dolgozott ki.

- alapvető segítségnyújtás (biztonság, élelmiszer, menedék biztosítása, orvosi ellátás, gyógyszerek);
- tájékoztatás (az eseményről, a fejleményekről, a hozzátartozók hollétéről, az esemény lehetséges következményeiről, egészségi állapotára vonatkozólag);
- egészségügyi ellátás (megelőzés, diagnózis, kezelés);
- érzelmi és szociális támogatás (meghallgatás, elismerés);
- gyakorlati segítség (jogi tanácsadás, pénzügyi támogatás).

Mivel minden támogatási helyzet más és más, ezért az eltérő körülmények kisebb-nagyobb eltéréseket eredményezhetnek a fennálló szükségletek és az ezek alapján nyújtott segítségekben.

A humanitárius klaszter (Stumpenhorst et al. 2011; Knox Clarke – Campbell 2015) szerint történő segélyezés a szakirodalmi leírásoknál differenciáltabban – tizenegy területre felosztva – nyújt segítséget a felmért szükségletek alapján, úgymint: víz, tisztálkodás és higiénia; szállás; védelem; táplálkozás; szállítás; egészség; élelmiszerbiztonság; vészhelyzeti kommunikáció; oktatás; korai helyreállítás; tábor koordináció és menedzsment. Ezért a szükségletfelmérések során azt is figyelembe kell venni, hogy a mért szükségleteket ebben a koordinátarendszerben is el tudjuk helyezni, hiszen a humanitárius segélyezést és programokat e szerint a rendszer szerint tudják megvalósítani a segélyszervezetek.

A KÖZÉPTÁVÚ SZÜKSÉGLETFELMÉRÉS CÉLJAI

A Magyar Ökumenikus Segélyszervezet (MÖSZ) egyike annak a 12 magyarországi szervezetnek, amely részt vesz az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága által kidolgozott humanitárius gyorsreagálási terv végrehajtásában, továbbá tagja annak az öt magyarországi karitatív szervezetnek is, amely a magyar kormány 2022. március 5-i döntése alapján az ukrajnai menekültek ellátását szervezi. Ezenkívül a szervezet olyan globális szövetségnek is a tagja, mint az ACT Alliance²⁰, amelyen keresztül mint közvetítő és programvégrehajtó jelentős forrásokat tud mozgósítani az ukrajnai menekültek szükségleteinek biztosítására, illetve humanitárius programok megvalósítására.

²⁰ Az ACT Alliance 120 ország 145 egyházából és kapcsolódó szervezeteiből álló globális szövetség, amely humanitárius segítségnyújtásra jött létre. Lásd <https://actalliance.org>

A MÖSZ tapasztalatai és pozíciója alapján kiemelkedik a hazai karitatív szervezetek közül, ugyanis a szervezet mind az Ukrajnán belüli, mind pedig az azon kívüli menekültek humanitárius segélyezésének aktív szereplője. A segélyszervezet a 2014-es kelet-ukrajnai konfliktus óta – részben 14 ukrajnai civil partnerszervezete által működtetett helyi irodák és munkatársak, részben pedig kiküldött munkatársai révén – folyamatosan jelen van az országban, a humanitárius segélyezés mellett hosszú távú fejlesztési modellprogramokat is támogatva. Az orosz-ukrán háború kitörésekor a belső menekültek megsegítése tehát ezen partnerszervezetek, és a MÖSZ közvetlen részvételén keresztül valósult meg részben természetbeni adományok, részben pedig rugalmas felhasználású pénzügyi támogatások révén.²¹

A Magyarországra menekült ukrán állampolgárok megsegítésének három szintjét lehet megkülönböztetni a szervezet tevékenysége alapján: egyrészt a beérkező menekültek gyorssegélyezése (a határokon vagy a BOK csarnokban), amelynek formái a természetbeni adományozás és az információs szolgáltatás. Másrészt az országban átmeneti időt töltő menekülteknek a segélyszervezet hat intézményében és bérelt szálláshelyeken nyújt szállást és természetbeni ellátást. Harmadrészt, a közép vagy hosszabb távon Magyarországon letelepedni szándékozók társadalmi és gazdasági integrációját elsősegítő szolgáltatások biztosítása²², valamint programok kidolgozása.

A szükségletfelmérés céljai ehhez a harmadik fázishoz kapcsolódtak, hogy a MÖSZ által támogatott ukrajnai menekültek nem reprezentatív mintáján

- egyfelől vizsgálja meg, hogy a megkérdezettek milyen, eddig kapott és hiányzó támogatásokról számolnak be (visszajelzéseként a szervezet számára a segélyek fogadásáról), valamint milyen problémákat jeleznek a magyarországi menekültség során.
- Másfelől mérje fel a menekültek háztartásonként jelzett szükségleteit, amelyek megalapozzák a további, középtávú támogatási projektek kidolgozását.

Célunk volt az is, hogy azonosítsuk a monetarizálható támogatási formák lehetséges körét, ugyanis, klasszikusan és nagyon hosszú ideig a humanitárius segítségnyújtás a természetbeni, materiális támogatást jelentette. Ahogy a humanitárius segélyezés szervezésének

²¹ Az Ökumenikus Segélyszervezet szerepvállalása az ukrajnai háborús válságban. Hat hónap segítségnyújtás. https://ukraine.hia.hu/wp-content/uploads/HIA22_Ukran_6honap_A4_HU_weblinks_jav1.pdf

²² E célból nyílt meg 2022. októberében a szervezet Ukrán Menekülteket Támogató Központja a Baross utcában.

módszertana fejlődött az elmúlt 20 évben, ugyanúgy változáson mentek át a humanitárius segélyezési technikák is. Az utóbbi tíz évben élénk szakmai vita zajlott az olyan támogatási formák bevezetéséről, mint az utalvány (voucher) és a pénzbeli támogatások (Hidrobo et al. 2014; Shapiro 2019). Ezek a viták a közgazdasági hatékonyságon túl olyan szemléletbeli kérdésekről is szóltak, mint a támogatottak autonómiájának megőrzése, az „elköltség szabadsága”, a „képesse tévés” és a támogatások „személyre szabottsága”. Mindezek eredményeképpen a humanitárius segélyezési technikák vegyes rendszere jött létre a természetbeni, az utalvány-jellegű és a pénzbeli támogatások megfelelő idői, személyi és szükséglet szerinti kombinációja alapján.

A KÖZÉPTÁVÚ SZÜKSÉGLET FELMÉRÉS MÓDSZEREI

Az ukrajnai menekültek szükségletfelmérését módszertanilag két adatgyűjtési technika alapozta meg. Egyfelől a kérdőíves vizsgálatot két fókuszcsoporthoz-jellegű ülés²³ előzte meg azért, hogy a tervezett fő kérdéscsoportokat előzetesen is „teszteljük”, illetve a kérdőíves adatgyűjtést kiegészítő, értelmező háttérinformációkhoz jussunk. Másfelől pedig a személyes megkérdezésen alapuló kérdőíves vizsgálat, amelyre 2022. június 23. és július 25. között került sor. Ennek során 89 főt sikerült megkérdeztünk a MÖSZ fővárosban és egy megyeszékhelyen élő támogatottjai közül.

A megkérdezésre alkalmas és orosz nyelvre lefordított kérdőív alapján négy fő témakört vizsgáltunk:

- *A válaszadók szociodemográfiai helyzetének és háztartásszerkezetének felmérése. A szakirodalmi ajánlásoknak (Currion 2014; Cross – Horney 2018 cit. Bosmans et al. 2022:10) megfelelően kutatásunk alapegységének a háztartásokat²⁴ tekintettük. Ez azt a célt*

²³ Az első fókuszcsoporthoz-jellegű ülésre 2022. június 14-én került sor Budapesten, 6 nő részvételével, akik 39 és 69 év közöttiek voltak. A beszélgetés hat témát ölelt fel: az eddigi, magyarországi tartózkodás alatt kapott támogatásokat, a jövedelmi helyzetet és fogyasztást, a lakhatást, a munkavállalást, a gyerekek nyári foglalkoztatását, oktatásával kapcsolatos kérdéseket. A fókuszcsoporthoz-jellegű beszélgetésről részletes leirat készült.

A második fókuszcsoporthoz-jellegű beszélgetésre ugyancsak Budapesten került sor, 2022. június 15-én hét (két lány és öt fiú), 12-18 éves fiatal részvételével. A beszélgetés három fő témát ölelt fel: a magyarországi beilleszkedés, a tanulás és a jelzett szükségletek körét.

²⁴ Általánosan egy háztartásba tartozónak azok a személyek minősülnek, akik egy lakásban vagy lakrészben élnek együtt és a háztartásban felmerülő kiadásoknak (napi kiadások, élelmiszer stb.) legalább egy részét közösen viselik. A vizsgálatban egy háztartáshoz tartozónak azokat tartottuk, akik közösen gazdálkodtak, azaz bevételeik és kiadásaik legalább egy részét megosztják.

szolgált, hogy a kapott támogatásokra és a jelzett szükségletekre adott válaszok inkonzisztenciáját és diverzifikáltságát elkerüljük. A szociodemográfiai adatok körében (nem, életkor, családi állapot, iskolai végzettség, korábbi kereső foglalkozás, az ukrain lakóhely) a háztartásfők²⁵ (vagy az azt helyettesítő személyek) adatait rögzítettük.

- *A válaszadók magyarországi tartózkodásának jellemzői.* A második témakör kérdései a Magyarországra érkezés időpontjára, az ideérkezés előkészítettségére, a jelenlegi tartózkodási és szálláshelyre, valamint a tartózkodási aspirációkra vonatkoztak. E témakör keretében hét kérdésen keresztül igyekeztünk feltárni azokat a problémákat, amelyek a magyarországi tartózkodás során jelentkeztek.
- *A magyarországi tartózkodás óta kapott támogatások.* A harmadik kérdéscsoportban a MÖSZ, a kormányzati és menekültügyi szervezetek esetében differenciáltan kérdeztünk rá négy támogatási típusra, úgymint: általános és menekültügyi információk, tolmácsolás; szállás, munka információk és segítség; természetbeni-materiális (élelem, ruházat, higiéniai cikkek), illetve egészségügyi (orvosi ellátás, gyógyszer) támogatások. Felmértük továbbá a szükséges, de nem kapott, valamint a nem szükségesnek ítélt támogatások körét is.
- *Jelzett szükségletek.* A negyedik kérdéskör a jelzett szükségletek fentebb leírt, négyfajta támogatási típus szerinti felmérését célozta meg, kiegészítve azt a szabadidős, kulturális szükségletekkel. Ezen túlmenően az is cél volt, hogy fel tudjuk állítani a szükségletek hierarchiáját, amelyek alapján a menekültek középtávú szükséglet-prioritásai meghatározhatóak.

A kérdőív összesen 72, egyszerű választásos és három nyitott kérdést tartalmazott. A kérdőíveket hét magyar-országi nyelvű kérdező, Google Forms kérdezői felületen online rögzítette. Az online felvett kérdőív kérdéseire adott válaszok, mint adatforrások tisztítása után állt elő az elemzés alapjául szolgáló adatbázis.

A megkérdezés két helyszínen – a főváros és környékén, illetve egy megyeszékhelyen – valósult meg. Fővárosi megkérdezettként azokat a válaszadókat jelöltük, akik, mint a MÖSZ által támogatottak egy szállodában laktak, vagy különböző főváros környéki településen éltek,

²⁵ Általánosan azt a családfőt tekintik háztartásfőnek, aki az aktív kereső, ha ilyen nincs, akkor az inaktív keresőt (nyugdíjast vagy anyasági ellátáson lévőket vagy munkanélkülit). Mivel ezek a feltételek csak részlegesen álltak fenn a vizsgált csoportra, ezért háztartásfőnek azt a 18 éven felüli felnőtt családtagot tekintettük, aki képviselte a vele közös háztartásban élőket.

a szervezet támogatásával. Az 50 fő támogatott közül 23 háztartásfő megkérdezése valósult meg. A megyeszékhelyen élő csoportot kis részben olyan háztartásfők alkották, akik a MÖSZ által fenntartott családok átmeneti otthonában éltek, nagyobb részben pedig olyanok, akik egy hotelben laktak (körülbelül 150 fő). Ez utóbbiak ellátását három szervezet, a MÖSZ, a Vöröskereszt és a Karitás látta el. A hotel működését a Samsung gyár támogatta és legfőképpen olyan családok éltek ott, akiknek férfi tagjai Budapesten a vállalatnál dolgoztak, és hétközben Budapesten voltak elszállásolva. A megyeszékhelyen élő támogatottak közül 66 háztartásfő megkérdezése realizálódott.

A KÖZÉPTÁVÚ SZÜKSÉGLETFELMÉRÉS EREDMÉNYEI

A válaszadó ukrán menekültek szociodemográfiai jellemzői

A megkérdezett ukrán menekültek fővárosi csoportjába tartozó 23 háztartásfő valamivel több mint háromnegyede volt nő, és átlagéletkoruk 45,2 év körül alakult (1. táblázat). Az almintát meghatározó jellegzetesség a 60 feletti, a nőtlenek/hajadonok, valamint a felsőfokú végzettségűek aránya. Korábban kereső foglalkozással valamivel kevesebb, mint háromnegyedük rendelkezett, míg a nyugdíjasok aránya 13 százalékot tett ki körükben. A csoport fontos jellemzőjeként említhető, hogy közel egyharmaduk a házastársa nélkül élt a felvétel idején. A megkérdezett 23 fő háztartásában a felnőttek átlagos száma 1,6 fő volt. A háztartások 43 százalékában volt nagykorú és 35 százalékában pedig kiskorú gyermek, míg a gyermektelenek aránya 22 százalék tett ki. Mindebből következően a tipikus családszerkezet az 1 szülő plusz 1 nagykorú vagy 1 kiskorú gyermek volt.

A megyeszékhelyen élő 66 háztartásfő körében még magasabb (86 százalék) volt a nők aránya, de átlagéletkoruk alacsonyabbnak (44,74 év) mutatkozott. Ebből következően a korcsoportos megoszlásukban a fiatal középkorúak (30-49 évesek) voltak a meghatározóak (47 százalékban), és a 60 év feletti aránya egy negyedet tett ki.

Ezt a csoportot is olyan válaszadók alkották, akiknek már közel fele házastársa nélkül élt, valamint az elváltak (11 százalék) és az özvegyek aránya is (12 százalék) viszonylag magas volt a másik almintához képest. Valamivel több, mint a felüknek felsőfokú, kétnegyedüknek középfokú végzettsége volt, ugyanakkor alapfokú végzettségűek is voltak köztük. A korábban kereső foglalkozással rendelkezők aránya esetükben 70 százalék volt, míg a nyugdíjasoké pedig 23 százalék. A megyeszékhelyen élők csoportjába a felnőttek átlagos száma 1,4 fő volt.

Lényeges jellemzője az almintának, hogy a háztartások 79 százalékában volt kiskorú gyermek, míg a nagykorú gyermekes háztartásoké 7 százalék körül alakult, de a gyermektelen háztartások aránya csak 14 százalékot tett ki. Mindebből következően a tipikus családszerkezet 1 szülő plusz 1 kiskorú vagy 2 kiskorú gyermekből állt.

2.táblázat A válaszadó háztartásfők szociodemográfiai jellemzői a felvétel helye szerint

		Fővárosi csoport (N=23 fő)	Megyeszékhelyi csoport (N=66 fő)
Nem	férfi	5 fő (22%)	9 fő (14%)
	nő	18 fő (78%)	57 fő (86%)
Átlagéletkor		45,2 év	44,7 év
Életkori megoszlás	18-29 éves	4 fő (17,4%)	11 fő (16,7%)
	30-39 éves	4 fő (17,4%)	17 fő (25,8%)
	40-49 éves	4 fő (17,4%)	14 fő (21,2%)
	50-59 éves	4 fő (17,4%)	10 fő (15,2%)
	60 év feletti	7 fő (30,4%)	14 fő (21,1%)
Családi állapot	nőtlen/hajadon	7 fő (30,4%)	5 fő (7,6%)
	házas, jelenleg férjjel/feleséggel együtt élő	5 fő (21,7%)	16 fő (24,2%)
	házas, jelenleg férj/feleség nélkül élő	7 fő (30,4%)	30 fő (45,5%)
	elvált	1 fő (4,3%)	7 fő (10,6%)
	özvegy	3 fő (13,2%)	8 fő (12,1%)
Iskolai végzettség	alapfokú	-	3 fő (4,5%)
	középfokú	9 fő (39,1%)	28 fő (42,5%)
	felsőfokú	14 fő (60,9%)	35 fő (53,0%)
Korábbi foglalkoztatási helyzet	kereső foglalkozása volt	16 fő (69,6%)	46 fő (69,7%)
	eltartott volt	-	4 fő (6,1%)
	tanuló volt	4 fő (17,4%)	1 fő (1,5%)
	nyugdíjas volt	3 fő (13,0%)	15 fő (22,7%)
Háztartásban élő felnőttek átlaga		1,6 fő	1,4 fő
Gyermekek aránya a háztartásokban	gyermektelen	22%	14%
	kiskorú gyermek	35%	79%
	nagykorú gyermek	43%	7%

Forrás: Szükségletfelmérés az ukrajnai menekültek körében. Magyar Ökumenikus Segélyszervezet, 2022.06.23.-2022.07.25. alapján saját szerkesztés.

Összességében megállapítható, hogy a két felvételi helyszínen megkérdezett, ukrajnai háztartásfők közös jellemzője, hogy többségüket olyan, zömében 30-49 éves, és 60 év feletti nők alkották, akiknek korábban volt keresőfoglalkozása, és a felvétel idején házastársuk nélkül

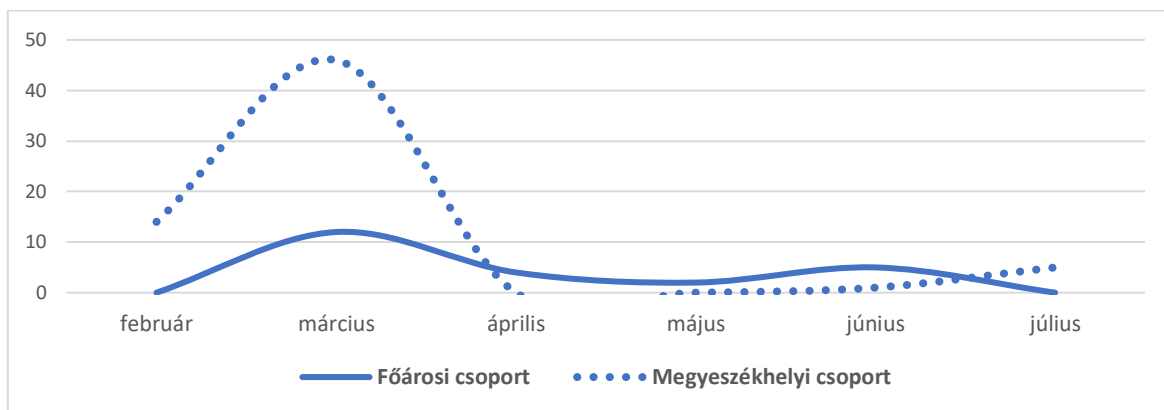
éltek. A fővárosi almintában inkább a nagykorú, míg a megyeszékhelyi mintában inkább a kiskorú gyermekek voltak többségben.

A válaszadó ukrán menekültek magyarországi tartózkodásának jellemzői

A megkérdezett ukrán menekültek tartózkodásának jellemzőit a tartózkodás ideje, körülményei, az informálisan kapott segítségek, valamint a prognosztizált tartózkodási idő alapján írjuk le.

A tartózkodás ideje. A háztartásfők többsége 2022 márciusában érkezett az ország területére, de június és július folyamán volt egy alacsonyabb számú létszámbővülés körükben (2. ábra).

2. ábra A Magyarországra érkezés ideje a megkérdezett ukrán menekültek körében, a felvétel helye szerint (fő)

Forrás: Szükségletfelmérés az ukrainai menekültek körében. Magyar Ökumenikus Segélyszervezet, 2022.06.23.-2022.07.25. alapján saját szerkesztés.

A kutatás figyelemre méltó eredményének tartjuk, hogy a háztartásfők közül 79 fő számolt be arról, hogy menekülését előkészítette, azaz „biztosra jött”, és ebben kétötödüknek itt dolgozó családtagja, egy-egy ötödüknek pedig rokona, ismerőse segített.

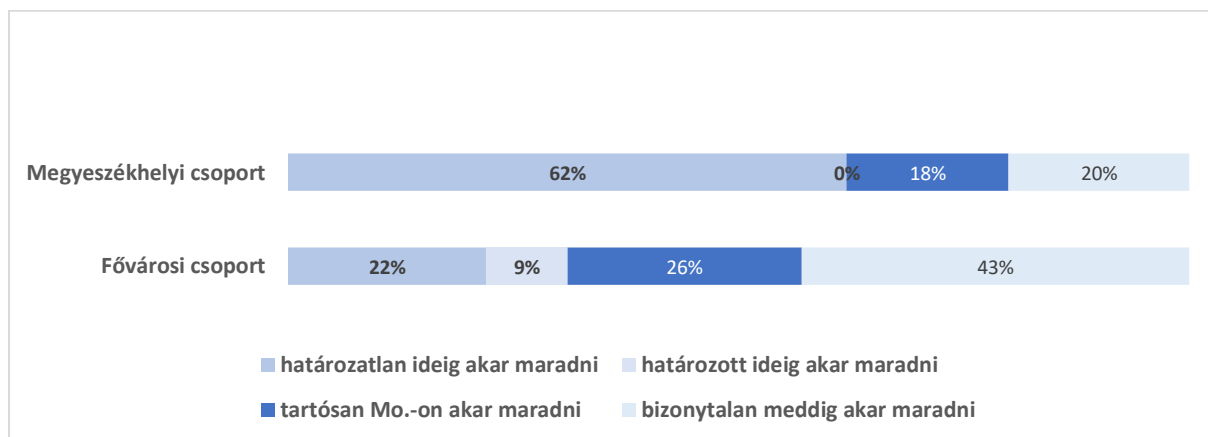
Informálisan kapott segítségek. Az összes megkérdezett közül 41 fő jelezte, hogy magyarországi tartózkodása óta barátaitól/ismerőseitől kapott segítséget. Közülük 33 fő magyar barátaitól/ismerőseitől főként menekültügyi információkat kapott és kisebb arányban szállás információkat, illetve természetbeni-materiális támogatást. Magyarországon élő ukrán barátaitól/ismerőseitől 26 fő kapott segítséget, amelyek leginkább általános és menekültügyi információk és szintén természetbeni támogatások voltak.

Magyarországi tartózkodási körülményeik. A vizsgálat idején a 89 háztartásfő döntő többsége (88 százaléka) átmeneti szállón, míg alig 4 százalékuk önállóan, albérletben és 8 százalékuk pedig támogatott szálláshelyen vagy rokonoknál/ismerősöknél élt családjával együtt.

Prognosztizált magyarországi tartózkodási idő. A megkérdezettek tartózkodási aspirációit négy válaszlehetőség mentén mértük. Az első válaszlehetőség volt a „tartósan Magyarországon akar maradni” (ők azok, akik a MÖSZ középtávú segélyezési programjának az elsődleges célcsoportját alkotják). A második kategória a „határozatlan ideig akar maradni” volt. A fókuszcsoportos beszélgetések szerint a határozatlan idejű tartózkodást a háború kimenetele, illetve a visszaköltözés lehetősége befolyásolja (ők azok, akik a MÖSZ középtávú segélyezési programjának másodlagos célcsoportját alkotják).

A „határozott ideig akar maradni” kategória esetében konkrét dátumot is megadtunk válaszlehetőségként (2022. szeptemberét, fél évet, legalább egy évet). A fókuszcsoportos beszélgetések alapján az valószínűsíthető, hogy ezt főként olyanok választották, akik valamilyen feltétel teljesüléshez kötötték maradásukat, vagy akik úgy látták, hogy magyarországi tartózkodásuk finanszírozását segítő otthoni forrásaik kimerülőben vannak. fókuszcsoportos jellegű beszélgetések szerint a megkérdezettek – főként a gyermekes anyák – havonta és átlagosan körülbelül hatvanezer forintot költöttek kiegészítő szükségleteikre (főként élelemre, még úgy is, hogy napi háromszori étkezés biztosított volt számukra). Ezt leginkább az Ukrajnában maradt családtagjaik (dolgozó férjük, vagy szüleik) finanszírozták, vagy pedig tartalékaikat éltek fel. Végezetül a „bizonytalan meddig akar maradni” kategóriába azokat soroltuk, akik a „nem tudja” választ jelölték meg magyarországi tartózkodásukat illetően. (Ez utóbbi két csoport alkotja a MÖSZ középtávú segélyezési programjának harmadlagos csoportját).

3.ábra A magyarországi tartózkodás szándéka a válaszadók körében a felvétel helye szerint

Forrás: Szükségletfelmérés az ukrajnai menekültek körében. Magyar Ökumenikus Segélyszervezet, 2022.06.23.-2022.07.25. alapján saját szerkesztés.

Ahogy a 3. ábrán látható a legváltozatosabb tartózkodási aspirációkat a fővárosi csoportba tartozók jelölték meg, de körükben volt a magasabb (26 százalék) azok aránya is, akik tartósan Magyarországon kívántak maradni. Számottevő többségük (43 százalékuk) határozatlan időre prognosztizálta maradási szándékát.

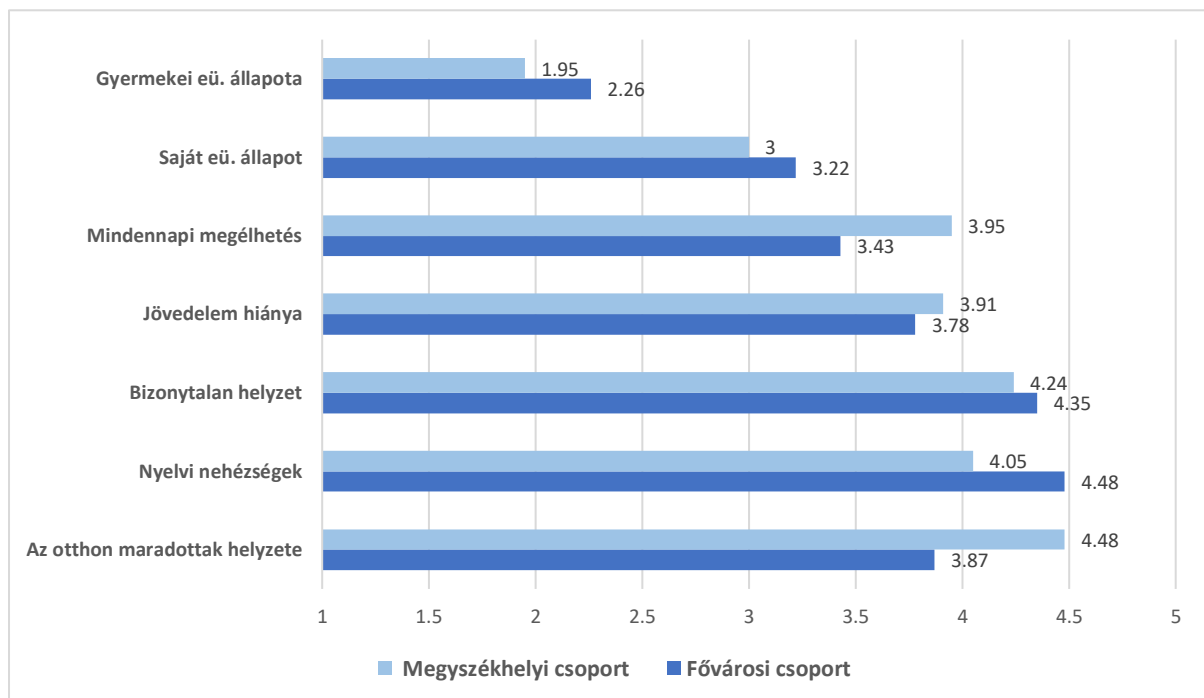
A megyeszékhelyen élők jelentős többsége (62 százaléka) határozatlan ideig, míg további 18 százalékuk tartósan Magyarországon kívánt maradni. Figyelemre méltó, hogy ebben a csoportban volt a legalacsonyabb a bizonytalan tartózkodási aspirációjuk aránya.

A magyarországi tartózkodás problémái a válaszadó ukrán menekültek szerint

Ezt a kérdéskört hét változó mentén vizsgáltuk: az első kettő a háborús helyzet, a menekült lét megélésére, a további három az idegen környezethez való alkalmazkodásra, míg az utolsó két változó a saját és gyermekeik egészségügyi állapotára vonatkozott.²⁶

Mint a 4. ábrán látható, az otthonmaradottak helyzete (az érték való aggodás), inkább a megyeszékhelyen élők számára jelentett problémát, és e tekintetben szignifikáns különbség is volt a két csoport között.

4. ábra A magyarországi tartózkodás problémái a két vizsgált csoportban (átlag alapján)

Forrás: Szükségletfelmérés az ukrain menekültek körében. Magyar Ökumenikus Segélyszervezet, 2022.06.23.-2022.07.25. alapján saját szerkesztés.

²⁶ A válaszlehetőségeket 5 pontos Likert skálán kellett értékelni, ahol 1= egyáltalán nem probléma, míg az 5= nagyon probléma.

A bizonytalan szituációra (nem tudja meddig kell Magyarországon maradnia) vélhetően azért reagáltak érzékenyebben a fővárosi háztartásfők, mert maradásukat főként tinédzser korú gyermekeik magyarországi (továbbtanulási) jövőjétől tették függővé, és ez éppen a felvétel idején, egy szituatív körülménytől bizonytalanabbá vált. A jövedelem hiánya és a mindennapi megélhetés eléggé problémát jelentett mindkét csoportnak, de a megyeszékhelyen élőknek jobban (e tekintetben is szignifikáns volt a különbség a két csoport között). A fókuszcsoport jellegű beszélgetéseken arról számoltak be, hogy jövedelmi és anyagi helyzetüket kimerülőben látták, illetve elvesztették kereső foglalkozásukat és nem nagyon találtak lehetőséget a magyarországi munkába állásra. Ennek egyik oka éppen a gyermekek megoldatlan iskolai elhelyezése volt 2022. június-júliusában. A nyelvi nehézség a fővárosi csoportba tartozók jelölték meg a legmagasabb átlagértékkel ($M=4,48$) problémának, vélhetően azért, mert ahogy a fókuszcsoportos megbeszéléseken is jelezték, ez az egyik legfőbb akadálya annak, hogy a magyarországi megélhetésüket biztosítani tudják.

Abban ugyanakkor közösnek mutatkoztak két almintába tartozó megkérdezettek, hogy saját és gyermekeik egészségügyi állapotát nem sorolták a helyzetüket befolyásoló problémák közé. Ez azért is figyelemre méltó, mert a fővárosi megkérdezett felnőttek 39 százalékának, a megyeszékhelyen élők 44 százalékának volt valamilyen, gyógyszeres kezelést igénylő megbetegedése (leginkább szív-érrendszeri, pajzsmirigy, allergia és cukorbetegség). Egészségügyi szempontból a megkérdezettek valamivel több, mint kétötödének (főként az idősebb korosztályhoz tartozó háztartásfőknek) olyan krónikus megbetegedése volt, amely rendszeres orvosi felügyeletet igényel.

A Magyarországra érkezés óta kapott támogatások a válaszadó ukrán menekültek szerint

A vizsgálat ezen része annak a monitorozása is volt, hogy a megkérdezett ukrán menekültek a Magyarországra való érkezés óta milyen támogatásokról számoltak be a MÖSZ, illetve a kormányzati, menekültügyi szervezetek részéről. Ezek az adatok visszajelzések a szervezetek számára is, mivel fontos információkat jelentenek a segélyek fogadásáról, illetve összevetési alapot adnak a jelzett szükségletekkel.

Azonban, mielőtt a kapott támogatások monitori eredményeire kitérnénk, Walker et al. 1991-ben megjelent tanulmánya alapján szeretnénk a *támogatási percepció* kifejezést és értelmezést bevezetni. Támogatási percepció alatt azt az összetett szituációt értjük, amikor a támogatott beszámol az általa kapott természetbeni, pénzbeli, materiális és egyéb

segítségekről. Ennek fontos informatív szerepe van a támogatók számára a tekintetben, hogy a támogatási percepció mennyiben esik egybe a ténylegesen kapott, a támogató által számontartott segítség típusával, mennyiségével. A támogatási percepció függhet az azt befolyásoló szükségletektől, támogatásfajtáktól is, és mindezek együttesen határozzák meg, hogy mit tart segítségnek a támogatott.

A kapott támogatások három nagy csoportjára kérdeztünk rá: az információs, a szállás-munka, valamint a természetbeni, materiális támogatásokra (4. táblázat).

4.táblázat A Magyar Ökumenikus Segélyszervezettől, valamint a kormányzati és menekültügyi szervezetektől kapott támogatások említésének rangsorai az említések százalékában

Magyar Ökumenikus Segélyszervezet				Kormányzati menekültügyi szervezetek			
Támogatás típusa	Fővárosi csoport (N=23 fő)	Támogatás típusa	Megyeszék-helyi csoport (N=66 fő)	Támogatás típusa	Fővárosi csoport (N=23 fő)	Támogatás típusa	Megyeszék-helyi csoport (N=66 fő)
Általános információk	74%	Tisztálkodószerek	61%	Ingyenes utazási támogatás	78%	Létfenntartási támogatás	23%
Élelmiszer támogatás	56%	Tolmácsolás	35%	Létfenntartási támogatás	35%	Élelmiszer támogatás	20%
Átmeneti szállón szállás	48%	Menekültügyi információk	30%	Menekültügyi információk	30%	Tolmácsolás	17%
Szállás információk	43%	Hivatalos ügyintézésben segítség	20%	Általános információk	22%	Ruházati támogatás	17%
Tolmácsolás	35%	Általános információk	14%			Tisztálkodószerek	17%
Hivatalos ügyintézésben segítség	30%	Élelmiszer támogatás	11%			Menekültügyi információk	9%
Menekültügyi információk	26%	Szállás információk	11%			Általános információk	4%
Munkakeresési információk	26%	Átmeneti szállón szállás	11%				
Tisztálkodószerek	26%						
Albérletkeresésben segítség	22%						

Forrás: Szükségletfelmérés az ukrajnai menekültek körében. Magyar Ökumenikus Segélyszervezet, 2022.06.23.-2022.07.25. alapján saját szerkesztés.

Eredményeink a támogatási percepció szervezeti, (egyéni) szükségletek és támogatásfajták szerinti megnyilvánulásáról nyújtanak információkat. Szervezeti szinten a támogatási percepció sokkal erősebbnek és kevésbé szelektívnek mutatkozott, ha csak egy szervezet (például a fővárosi csoport esetében) volt jelen, mint támogató. Ahogy adataink mutatják, különösen nehéz a célzott támogatási percepciót tetten érni akkor, amikor a (menekült)ellátást több szervezet végzi együttesen (lásd megyeszékhelyi csoport). Ahogy fentebb is írtuk, a segélyszervezetek számára a támogatásokról adott visszajelzések a hatásmérés outputját adják, ezért nem mindegy, hogy közülük hányan és milyen támogatásokról számolnak be.

Adataink arra is rávilágítanak, hogy az eltérő szükségletek is befolyásolhatják a támogatási percepciót. A MÖSZ által támogatott a fővárosi csoportban a támogatások rangsorában az első helyeken az információk, étel-miszer- és szállás támogatások álltak, míg a megyeszékhelyen élők többsége a tisztálkodószert, a tolmácsolási és a menekültügyi információkat jelezte első helyen. Ugyanakkor az is megfigyelhető, hogy például olyan univerzális menekültügyi támogatást, mint az ingyenes utazás a megyeszékhelyen élő válaszadók egyáltalán nem említették, míg a fővárosi csoportban ez szerepelt a kapott támogatási rangsor elején (lásd 4. táblázat). Az adatok alapján az is rögzíthető, hogy a fővárosi csoportba tartozók a kormányzati és menekültügyi támogatások közül csak az univerzálisan, illetve feltételekhez kötött támogatásokat, valamint információs szolgáltatásokat, míg a megyeszékhelyen élők elsősorban a természetbeni támogatásokat és másodsorban az információkat említették.

A két csoportba tartozó háztartásfők támogatási percepciójának rangsora és erőssége (lásd 4. táblázat) arra is rávilágít véleményünk szerint, hogy a támogatási percepciónak vannak olyan további tényezői is, mint az információhoz jutás, az információk használatának tudatossága, illetve nem utolsósorban a segélyszervezetek munkatársainak hozzáállása, információs és felvilágosító munkája. Úgy véljük, mindezek együttesen is befolyásolhatják azt a támogatási percepciót, aminek alapján a szervezetek visszajelzéseket várnak a segélyezettektől.

A szükségesnek ítélt, de meg nem kapott támogatások. Felmérésünk adatai szerint csak a fővárosi csoportba tartozó háztartásfők tettek említést szükségesnek ítélt, de meg nem kapott támogatásokról: elsősorban a menekülti státusz elbírálásához kötött *pénzügyi támogatásokat* hiányolták, mint például a létfenntartási támogatás (a budapesti háztartásfők 35 százaléka jelezte). Másodsorban *az egészségügyi ellátás és a gyógyszer-támogatás hiányát* említették (a

fővárosi csoport 43 százaléka, akik leginkább a krónikus megbetegedéssel küzdő 50 feletti korosztályhoz tartoztak).

Figyelemre méltó – és további részletesebb vizsgálatot igénylő – eredmény volt, hogy megyeszékhelyen élő menekültek nem említettek értékelhetően hiányzó támogatásokat, „minden jó így, ahogy van”.

A nem szükségesnek tartott támogatások. Ezek körében egyfelől olyan szolgáltatások kerültek említésre, amelyek a különböző szállás-típusokra és az ahhoz kapcsolódó információkra, valamint a ruházati támogatásra, továbbá az orvosi ellátásra vonatkoztak. A részletesebb elemzések azt mutatták, hogy a „nem szükséges” támogatások szoros összefüggést mutattak az életkorral, valamint a válaszadó aktuális élethelyzetével.

A jelzett középtávú szükségletek a válaszadó ukrán menekültek szerint

A középtávú – az elkövetkező három-négy hónapra – jelzett szükségleteket az alábbi négy szempont szerint vizsgáltuk:

- Információk és tanácsadás (tolmácsolás, ügyintézés) (hat kérdés),
- Szállás és munka információkra kiterjedő szükségletek (hat kérdés),
- Materiális-természetbeni, illetve egészségügyi szükségletek (kilenc kérdés),
- Kulturális, szabadidő és közösségi szükségletek (öt kérdés) mentén.

A 26 kérdést a válaszadóknak ötpontos Likert skálán²⁷ kellett pontozniuk a szerint, hogy mennyire lenne szükségük az adott támogatás-típusra.

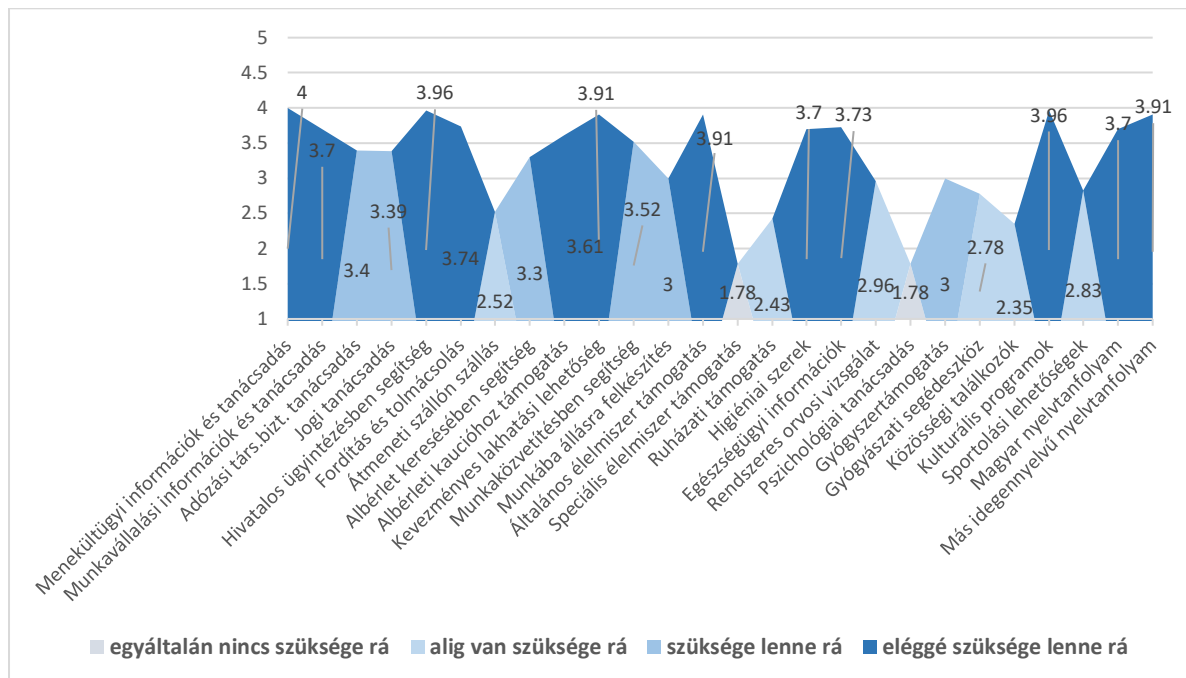
Jelzett szükségletek a fővárosi és a megyeszékhelyen élő háztartásfők körében. Az eredmények azt mutatják, hogy két jól elkülönülő szükséglet-struktúra jelent meg a megkérdezettek körében. Egy nagyon *direkt és határozott* szükségleti igényekkel rendelkező (fővárosi csoport), és egy *kevés számú szükségletre fókuszáló* (megyeszékhelyi csoport) képe rajzolódott ki.

- A *fővárosi csoportba tartozó háztartásfők* jelzett szükségleteit a „(majdnem) mindent és nagyon” jelzőkkel lehetne a legjobban leírni (5. ábra). A szükségletek prioritását a menekültléttel kapcsolatos információs és adminisztratív, az önálló lakhatást lehetővé tevő, az egészségügyi és rekreációs szükségletek, valamint az integrációt elősegítő támogatások vezették. Az „egyáltalán nincs, vagy alig van rá szükségük” nyolc támogatási

²⁷ Ahol 1= egyáltalán nincs szüksége rá, 2= alig van szüksége rá, 3= szüksége lenne rá, 4= eléggé szüksége lenne rá, 5= nagyon szüksége lenne rá.

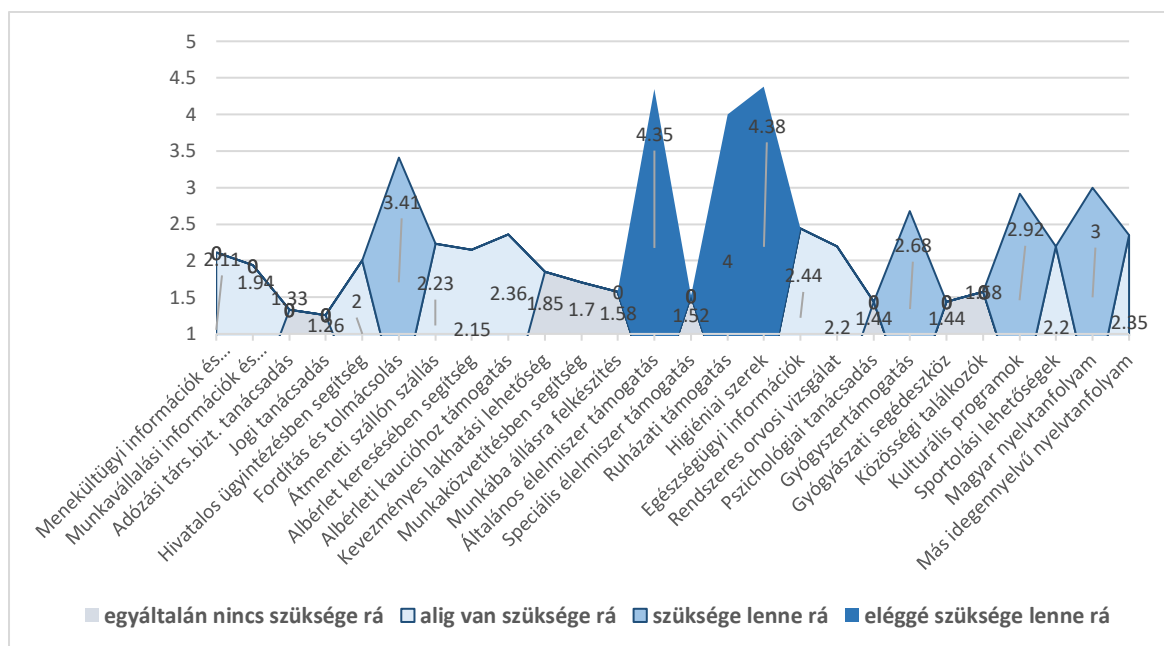
típusra terjedtek ki, úgymint: a pszichológiai tanácsadásra, a speciális élelmiszerekre, a ruházati, az egészségügyi jellegű támogatásokra, valamint az átmeneti szállón való szállásra.

5.ábra A jelzett középtávú szükségletek a fővárosi csoportban (átlag szerint)

Forrás: Szükségletfelmérés az ukrajnai menekültek körében. Magyar Ökumenikus Segélyszervezet, 2022.06.23.-2022.07.25. alapján saját szerkesztés.

6.ábra A jelzett középtávú szükségletek a megyeszékhelyi csoportban (átlag szerint)

Forrás: Szükségletfelmérés az ukrajnai menekültek körében. Magyar Ökumenikus Segélyszervezet, 2022.06.23.-2022.07.25. alapján saját szerkesztés.

- A fentiekkel szemben a megyeszékhelyi csoporthoz tartozó 66 háztartásfő jelzett szükséglet-prioritását (6. ábra) a természetbeni támogatások dominálták (higiéniiai cikkek $M=4,38$; élelmiszer támogatás $M=4,35$; és ruházati támogatás $M=4$). A megyeszékhelyen élő háztartásfők a „szüksége lenne rá” kategóriába elsősorban a menekültléttel kapcsolatos szolgáltatásokat (hivatalos ügyintézésben és tolmácsolásban, fordításban való segítségeket), egészségügyi és rekreációs szükségleteket (gyógyszertámogatás, sportolási lehetőségek, kulturális programokat), valamint az integrációt elsősegítő magyar nyelvtanfolyamokat említették. Az „egyáltalán nincs szüksége” kategóriába főként a munkavállalással egy egyéb jogi szolgáltatásokkal kapcsolatos támogatásokat sorolták.

Jelzett szükségletek a tartózkodási aspirációk szerint. Azt a feltételezésünket, hogy a tartózkodási idő aspirációi meghatározóan befolyásolhatják a középtávú szükségleteket, eredményeink visszaigazolták, mert a négy különböző tartózkodási kategóriába tartozó válaszadók négy különböző szükséglet-struktúrát mutattak fel. Az összes válaszadó közül 46 fő (52 százalék) határozatlan, 18 fő (20 százalék) bizonytalan, és 7 fő (8 százalék) határozott (3-6-12 hónapig) időre prognosztizálta magyarországi tartózkodását, míg 18 fő (20 százalék) tartósan Magyarországon kívánt maradni.

- A *tartósan Magyarországon maradni kívánók* jelzett szükségleteit két alapvető természetbeni támogatás (a higiéniai cikket és az élelmiszert) dominálta. Valójában a „szükséges” támogatások között említettek olyanokat, amelyek egy része kifejezetten a lakhatással volt kapcsolatos, illetve a fordítással, tolmácsolással, míg másik részük az integrációt elősegítő kulturális, nyelvi támogatások igénylésére vonatkoztak. Ez a fajta szükséglet-struktúra úgy véljük, tükröz egyfajta bizonytalanságot, miszerint a megkérdezettek még nem tudták felmérni, hogy miben és mennyiben lesznek a MÖSZ támogatására utalva letelepedésük során.
- A *határozatlan ideig maradni szándékozók* szükséglet-struktúrája jórészt megegyezik a tartósan maradni szándékozókéval, azonban szükségleteiket sokkal magasabb átlagpontoszámokkal fejezték ki, így például a materiális támogatásokat (élelmiszer, tisztálkodószerek, ruházat) a menekült ügyintézővel (fordítás és tolmácsolás) kapcsolatos igényeket. A „szükséges lenne” kategóriába főként a testi-lelki jóllét kielégítését jelentő

szükségleteket soroltak. Összességében tehát, szükségleti prioritásait a természetbeni támogatások határozták meg döntően.

5. táblázat Az összes megkérdezett jelzett szükségletei a tervezett magyarországi tartózkodási idő szerint

	Határozatlan ideig kíván maradni (N=46)	Bizonytalan ideig kíván maradni (N=18)	Határozott ideig kíván maradni (N=7)	Tartósan maradni kíván (N=18)
Menekültügyi információk és tanácsadás	2,37	3,06	2,86	2,61
Munkavállalási információk és tanácsadás	2,33	2,39	2,86	2,39
Adózási társ.bizt. tanácsadás	1,72	2,44	2,57	2,28
Jogi tanácsadás	1,39	2,56	2,57	1,83
Hivatalos ügyintézésben segítség	2,43	2,72	2,86	2,33
Fordítás és tolmácsolás	3,83	3,06	3,29	3,17
Átmeneti szállón szállás	2,74	2,78	1,43	1,78
Albérlet keresésében segítség	2,20	2,78	1,71	3,06
Albérleti kaucióhoz támogatás	2,41	2,89	2,43	3,28
Kedvezményes lakhatási lehetőség	2,11	3,00	1,57	2,78
Munkaközvetítésben segítség	2,00	2,56	2,29	2,17
Munkába állásra felkészítés	1,85	2,17	2,29	1,83
Általános élelmiszer támogatás	4,54	3,94	3,29	4,11
Speciális élelmiszer támogatás	1,83	1,39	1,43	1,11
Ruházati támogatás	4,02	3,22	2,43	3,33
Higiéniai szerek	4,48	3,94	3,14	4,17
Egészségügyi információk	2,89	3,44	3,29	2,50
Rendszeres orvosi vizsgálat	2,24	2,72	2,86	2,28
Pszichológiai tanácsadás	1,57	1,33	2,14	1,39
Gyógyszertámogatás	2,80	2,72	2,86	2,78
Gyógyászati segédeszköz	1,63	2,22	1,86	1,72
Közösségi találkozók	1,65	1,94	2,43	1,67
Kulturális programok	3,17	3,17	3,43	3,17
Sportolási lehetőségek	2,04	2,78	2,43	2,72
Magyar nyelvtanfolyam	3,24	2,89	2,86	3,44
Más idegennyelvű nyelvtanfolyam	2,61	3,06	3,00	2,72

Forrás: Szükségletfelmérés az ukrain menekültek körében. Magyar Ökumenikus Segélyszervezet, 2022.06.23.-2022.07.25. alapján saját feldolgozás.

A *bizonytalan* és *határozott idejű* tartózkodást prognosztizáló válaszadók szükséglet-struktúrája számottevően eltérőnek mutatkozott a két fenti csoporttól, és ez leginkább a demográfiai jellemzőkkel volt magyarázható. A két csoport közös sajátossága, hogy noha különböző arányokban, de leginkább a 40, illetve az 50 év felettiekből, valamint a házas/élettársi viszonyban jelenleg férjjel/feleséggel élők köréből kerültek ki az e csoportokba tartozók.

- A *bizonytalan tartózkodási aspirációjú* válaszadók szükséglet prioritásai gyengébbnek mutatkoztak, mint a határozatlan ideig és tartósan maradni szándékozóké, mivel az „*elégge szüksége lenne*” kategóriához közeli átlagértékekkel két szükségletet soroltak, de ezek is (élelmiszer és a tisztálkodószer) ugyanúgy a természetbeni támogatások körébe tartoztak. Támogatási szükségleteik hierarchiáját tizenöt olyan szükséglet jellemezte, aminek átlagértéke a „*szükséges*” kategória közelébe esett. Ezek egy része a lakhatási helyzetük megoldásával kapcsolatos igényekre vonatkozott (albérletkeresési támogatás, kedvezményes lakhatási lehetőség stb.), sokkal inkább, mint a tartósan Magyarországon maradni kívánók esetében látni lehet. Noha ez a csoport „nem tudja” meddig akar maradni, ugyanakkor úgy tűnik vannak terveik az önálló életre.
- A kis számú, *határozott idejű tartózkodást* valló válaszadók jellemzőjének találtuk, hogy egyetlen támogatási formát sem jelöltek meg, amire „*elégge szükségük*” lenne. Szükséglet-struktúrájukat ugyanúgy a „*szükségesnek*” jelzett támogatások határozzák meg, de ezek egy része a menekültügyi ügyintézésel, míg másik részük a létfenntartáshoz, míg harmadik részük az egészségügyi információkra, szolgáltatásokra, valamint kulturális programokra vonatkoztak.

A részletesebb elemzések során öt olyan szükségletet találtunk, amely szignifikánsan megmutatta négy csoport közötti különbséget. Ezek közül három alapvető természetbeni, materiális szükséglet (élelmiszer, tisztálkodásiszerek és ruházat), egy-egy a szállás (az átmeneti szállón lakhatás) és a menekültügyi ügyintézés (jogi tanácsadás) körébe eső szükséglet volt.

Az elemzés eredményei szerint a MÖSZ által támogatott ukrán menekültek legfőbb jelzett szükségletei természetbeni és materiális tárgyúak voltak, amelyek leginkább és a legegyszerűbben monetarizálhatók vagy pedig utalványok formájában, illetve adományok révén elégíthetők ki. A tartósan Magyarországon maradók, valamint az átmeneti szállásokról kikerülő lakhatási problémáinak megoldása során jelentkező problémák (albérleti kaució) ugyancsak a monetarizálható segélyezési formák közé sorolható. A többi jelzett szükséglet

(gyógyszertámogatás, nyelvtanfolyam) olyan szolgáltatás jellegű igény, amelyet vagy segélyezéssel, vagy pénzbeli támogatással válthatók ki. A megkérdezettek szükséglet-hierarchiája arra is rámutat, hogy menekültügyi és egészségügyi információs szolgáltatásokra a válaszadók jó részének középtávon is szüksége van.

ÖSSZEGZÉS

A hazai társadalom- és egyéb alkalmazott tudományok egyik nagy adóssága, hogy a humanitárius segélyszervezetek tevékenységével, valamint a humanitárius segélyezés módszertanának vizsgálatával alig foglalkoztak érdemben kutatások vagy elemzések szintjén. Tanulmányukkal – amelyben 89 Magyarországon élő ukrán menekült körében felvett középtávú szükségletfelmérés módszertanát és eredményeit mutattuk be –, ezt a hiányt igyekeztünk – ha kezdeti lépések szintjén is – pótolni úgy, hogy ez a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet számára is hasznosítható adatokat jelentsen, további támogatási programjának kialakításához.

A nem reprezentatív mintán elvégzett felmérés eredményei közül egyrészt ki kell emelnünk, hogy a kapott támogatások monitorozásában a segélyezettek támogatási percepciója mennyire fontos szerepet játszik. Eredményeink a támogatási percepció szervezeti, (egyéni) szükségletek és támogatásfajták szerinti megnyilvánulásáról szolgálnak példával. Szervezeti szinten a támogatási percepció sokkal erősebbnek és kevésbé szelektívnek mutatkozott, ha csak egy szervezet (például a fővárosi csoport esetében) volt jelen, mint támogató. Adataink arra is rávilágítottak, hogy az eltérő szükségletek is befolyásolhatják a támogatási percepciót, valamint a támogatási percepció rangsora és erőssége azt is megmutatta véleményünk szerint, hogy a támogatási percepciónak vannak olyan további, befolyásoló tényezői is, mint az információhoz jutás, az információk használatának tudatossága, illetve nem utolsósorban a segélyszervezetek munkatársainak hozzáállása, információs és felvilágosító munkája. A jelenség vizsgálata, valamint összetevőinek, befolyásoló tényezőinek kidolgozása további részletesebb vizsgálatokat igényel.

Másrészt a szakirodalmi elemzések alapján fontos hangsúlyozni – és ezt eredményeink is igazolták –, hogy a földrajzi egységek szerinti véletlen mintavételezés a szükségletfelmérések során árnyalt és differenciált megközelítést tesz lehetővé. Adataink szerint két jól elkülönült szükségletstruktúra jelent meg a fővárosi és a megyeszékhelyen élő háztartásfők válaszai

alapján. A fővárosi csoportra egy nagyon direkt és határozott szükségleti igények voltak a jellemzők, míg a megyeszékhelyi csoport esetében egy kevés számú szükségletre fókuszáló, azok jelzésében, erősségében bizonytalan csoport képe rajzolódott ki.

Harmadrészt a kutatásunk fontos eredményének tartjuk annak bemutatását, hogy a menekültek tartózkodási aspirációi mennyire és miként befolyásolják szükségleteik hierarchiáját. Vizsgálatunk szerint a négy különböző tartózkodási kategóriába tartozó válaszadók négy különböző szükséglet-struktúrát mutattak fel. Ezek az eredmények konkrétan alkalmazhatók a differenciált, a hatékony és a „gazdaságos” segélyezési, támogatási programok kialakításánál.

Végezetül úgy látjuk, hogy a felmérés eredményei csak részlegesen szolgáltatnak konkrét támpontokat arra nézve, hogy a megkérdezett menekültek jelezett szükségletei mennyiben monetarizálhatóak. Az adatok alapján úgy látjuk, hogy a támogatottak dominánsan jelezett középtávú szükségletei inkább vegyes támogatási formában elégíthetők ki egy középtávú támogatási programban.

IRODALOM

Bartal Anna Mária (2005): *Nonprofit elméletek, modellek, trendek*. Budapest: Századvég.

Bartal Anna Mária (2013): A magyar segélyszervezetek vörösiszap-katasztrófa idején végzett humanitárius tevékenységének hatásvizsgálata. *Civil Szemle*, 10(4) pp. 35-62.

Bartal Anna Mária (2022): Szükségletfelmérés az ukrajnai menekültek körében, 2022.június 23.-július 25. Kézirat.

Bosmans, Marc W.G. – Baliatsas, Christos – Yzermans, Christoffel J. – Dückers, Michel L.A. (2022): A systematic review of rapid needs assessment and their usefulness for disaster decision making: Methods, strengths and weakness and value for disaster relief policy. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 71. pp. 1-16. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2022.102807>

Buttke, Danielle – Vagi, Sara – Bayleygn, Tesfaye – Sircar, Kanta – Morrison, Melissa – Allen, Mardi – Wolkin, Amy (2012): Mental health needs assessment after Gulf Cost oil spill – Alabama and Mississippi. *Prehospital and Disaster Medicine*, 27(5) pp. 401-408. DOI: 10.1017/S1049023X12001100.

Choudhary, Ekta – Chen, Tai-Ho – Martin, Colleen – Vagi, Sara – Roth, Joseph – Keim, Mark – Noe, Rebecca – Panausuia, Seiuli Elisapeta – Lemusu, Siitia – Bayleyegn, Tesfaye, - Wolkin, Amy (2012): Public health needs assessment of Tutuila Island, American Samoa, after the 2009 Tsunami. *Disaster Med Public Health Prep*. 6(3) pp. 209-216. DOI: <https://doi.org/10.1001%2Fdmp.2012.40>

Cross, Kayla – Horney, Jennifer A. (2018): Use of the Community Assessment for Public Health Responce (CASPER) method by Public Health Agencies in Texas, 2001 – 2005. *Disaster Med Public Health Prep*. 12(6) pp. 680-684. DOI:10.1017/dmp.2017.143

Currion, Paul (2014): *Humanitarian Needs Assessment. The Good Enough Guide*. Bourton on Dunsmore: The Schumacher Centre, Norwegian Refugee Council.

- Davey, Eleanor – Borton, John – Foley, Matthew (2013): *A history of the humanitarian system. Western origins an foundations*. Working Paper. London: Overseas Development Institute - Humanitarian Policy Group.
- Dobó Géza – Gönczi Róbert – Kovács Blanka – Marsai Viktor – Párducz Árpád – Pénzváltó Nikolett – Sayfo Omar – Tárik Meszár – Tóth Bettina – Tóth Klaudia – Vargha Márk (2022): *Ukrajnai menekültek és helyzetük az Európai Unióban*. Budapest: Migrációkutató Intézet.
- Dummet, Cassie – Hagens, Clara – Morel, Dominique (2013): *Guidance on Participatory Assessments*. Baltimore (MD): Catholic Relief Services.
- Dücker, Michel – Thormar, Sigridur (2015): Post-disaster psychosocial support and quality improvement: A conceptual framework for understanding and improving the quality of psychosocial support programs. *Nursing and Health Sciences*, 17(2) pp. 159-165. DOI: <https://doi.org/10.1111/nhs.12162>
- Ferris, Elisabeth (2011): Megatrends and the future of humanitarian action. *International Review of the Red Cross*. 93(884) pp.915-938.
- Garfield, Richard – Blake, Courtney – Chataigner, Patrice – Walton-Ellery, Sandie (2011): *Common Needs Assessments and Humanitarian Action*. HPN Network Paper 69, London: Overseas Development Institute.
- Hidrobo, Melissa – Hoddinott, John – Peterman, Amber – Margolies, Amy – Moreira, Vanessa (2014): Cash, food, or voucher? Evidence from a randomized experiment in northern Ecuador. *Journal of Development Economics*, 107, pp. 144-156.
- Jacobs Jurriaan – Oesterbeek, Marjolaine – Tummers, Lars – Noordegraaf, Mirko – Yzermans, Joris – Dücker, Michel (2019): The organization of post-disaster psychological support in the Netherlands: a meta-synthesis. *European Journal of Psychotraumatology*, 10(1) DOI:10.1080/20008198.2018.1544024
- Knox Clarke, Paul – Campbell, Leah (2015): *Exploring coordination in humanitarian clusters*. ALNAP Study. London: ALNAP/ODI.
- Hofman, Charles-Antoine – Shoham, Jeremy – Roberts, Les – Harvey, Paul (2004): *Measuring the Impact of Humanitarian Aid: A Review of Current Practice*. HPG Report 17, London: Overseas Development Institute.
- Shapiro, Jeremy (2019): The impact of recipient choice on aid effectiveness. *World Development*, 116. pp. 137–149 DOI: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2018.10.010>
- Stumpfenhorst, Miriam – Stumpfenhorst, Rolf – Razum, Oliver (2011): The UN OCHA cluster approach: gaps between theory and practice. *Journal Public Health*, 19. pp. 587–592 DOI: 10.1007/s10389-011-0417-3
- Walker, Alexis – Pratt, Clara C. – Martell, Louise K. – Martin, Sally S. K. (1991): Perceptions of aid and actual aid in intergenerational caregiving. *Family Relations*, 40(3) pp. 318-323.
- Watkins, Ryan – West Meiers, Maurya – Visser Yusra (2012) *A guide to assessing needs: Essential tools for collecting information, making decisions, and achieving development results*. Washington: International Bank for Reconstruction and Development / International Development Association.
- Wigley, Barb (2013): *Accountability to affected populations (AAP) and communicating with communities (CwC) assessment questions*. Emergency Capacity Building Project. Geneva Switzerland.
- Wood, Gavin (2016): *Humanitarian Information Management. A focus ont he role of Information Management Officers*. <https://www.ungei.org/sites/default/files/Information-Management-Officer-Role-Humanitarian-Response-2016-eng.pdf> Letöltés: 2022.11.26.